

Sivistyskunta 2020-luvulla

Sivistyskunta ja Sote

Helsinki 5.2.2019
Johtaja Terhi Päivärinta



Maailmanpyörä – kuntien ja alueiden muutosajurit 2018-2030



Sivistyskunnan isot haasteet



VÄESTÖ

- vanhenee
- monikulttuuristuu
- polarisoituu



TYÖN MURROS

- vaatii jatkuvaa oppimista
- muuttaa työelämän pelisääntöjä

KUNTIEN ERILAISTUMINEN

- taloudellinen kantokyky
- lakisääteiset tehtävät



YHDENVERTAISET PALVELUT

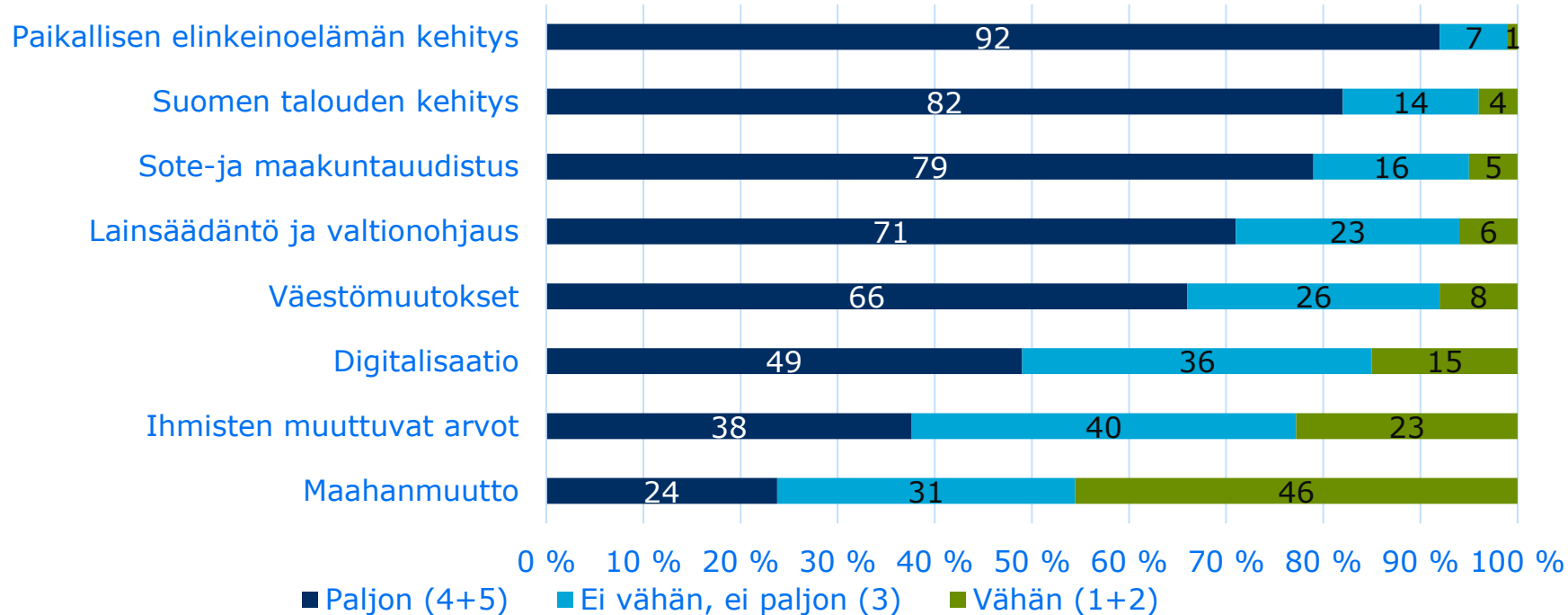
- saatavuus ja saavutettavuus
- resurssien kohdentaminen



ARTTU2 Päättäjätutkimus 2017:

Kuntapäättäjien arviot seuraavien asioiden vaikutuksesta oman kunnan toimintaedellytyksiin tulevaa valtuustokautta 2017-2021 ajatellen.

Vastausten %-jakaumat. (N=976)



Kunnan toiminnan ohjaus



Tätä tavoittelemme

- ✓ Kuntien roolin vahvistaminen **elinvoiman** moottorina
- ✓ **Kuntatalouden** kestävyys ja liikkumavara
- ✓ Kunnille edellytykset rakentaa kestäviä **yhdyskuntia** ja hyvää **elinympäristöä**
- ✓ **Sivistys-** ja **hyvinvointikunnan** toimintaedellytykset
- ✓ Selkeät kuntien, maakuntien ja valtion roolit sekä toimivat **yhdyspinnat**
- ✓ **Digitalisaation** ja **tietojohdamisen** mahdollistaminen



Tarvitaan kansallinen visio tulevaisuuden kunnasta

Kunnallinen itsehallinto on **kuntalaisten osallistumiseen perustuvaa** toimintavapautta ja taloudellista liikkumavaraa. Kunnat luovat perustan demokraattiselle järjestelmällemme.

Itsehallinnollinen kunta toimii kuntalaisten näkökulmasta viisaasti: **päätökset ja valinnat tehdään kestävästi**. Taloudellisten arvojen rinnalla myös hyvinvointiin ja ympäristöön liittyvät arvot painottuvat.

Yhteistä käsitystä itsehallinnollisesta ja arvoviisaasta kunnasta tulee kehittää

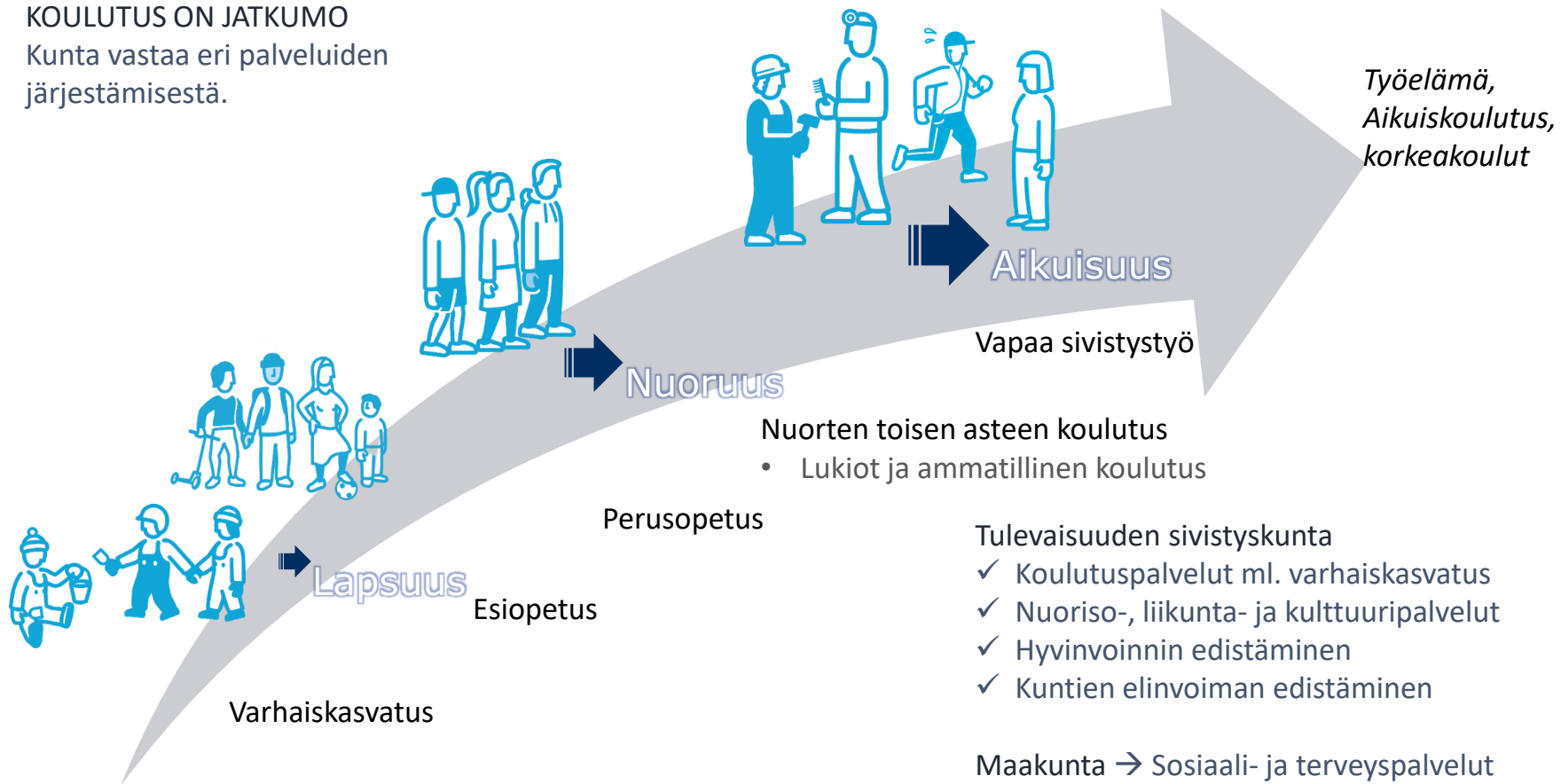
- ✓ hallituskaudet ylittävästi
- ✓ parlamentaarisesti ja
- ✓ yhteistyössä kuntien kanssa.

Kansallisesti on toteutettava ja tuettava **erilaistuvien kuntien** tarpeista lähtevää kaupunki- ja kuntapolitiikkaa sekä koko maan huomioivaa aluekehittämistä.

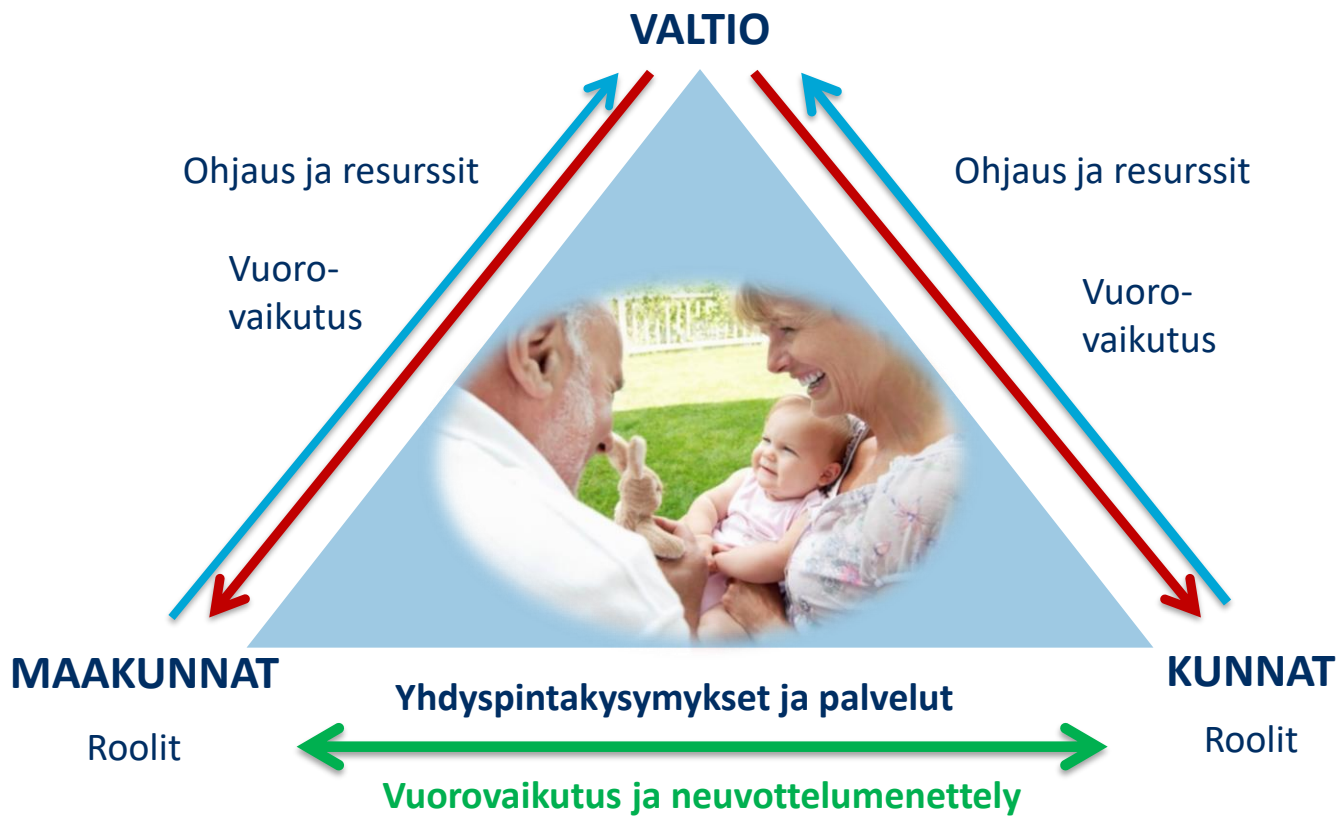
Kuntien ja maakuntien keskeinen yhteinen tehtävä on **kansalaisten hyvinvoinnin turvaaminen**. Tähän on turvattava riittävät **voimavarat**.

KUNTALIITON HALLITUSOHJELMA-
TAVOITTEET 2019-2023

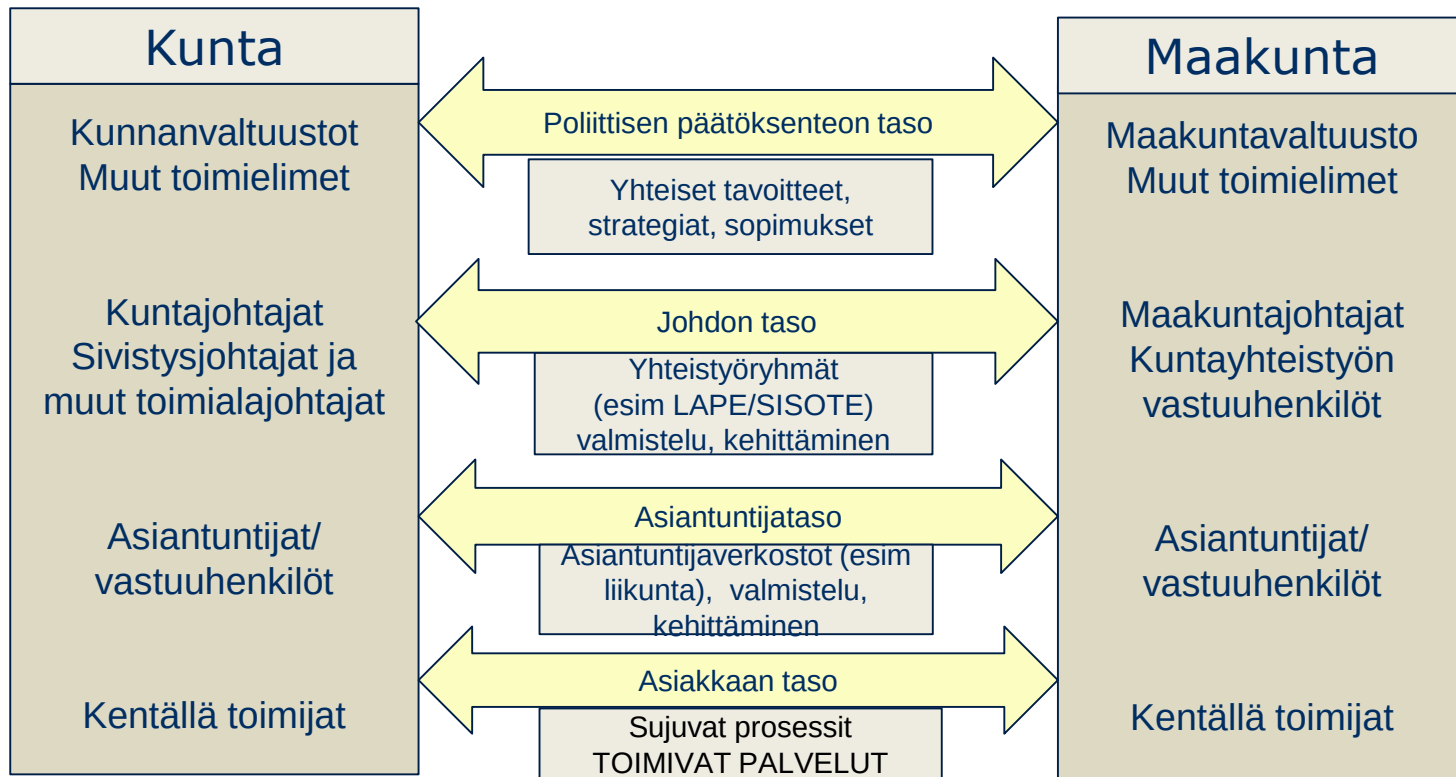
KOULUTUS ON JATKUMO
Kunta vastaa eri palveluiden
järjestämisestä.



Julkisten palvelujen yhdyspinnat



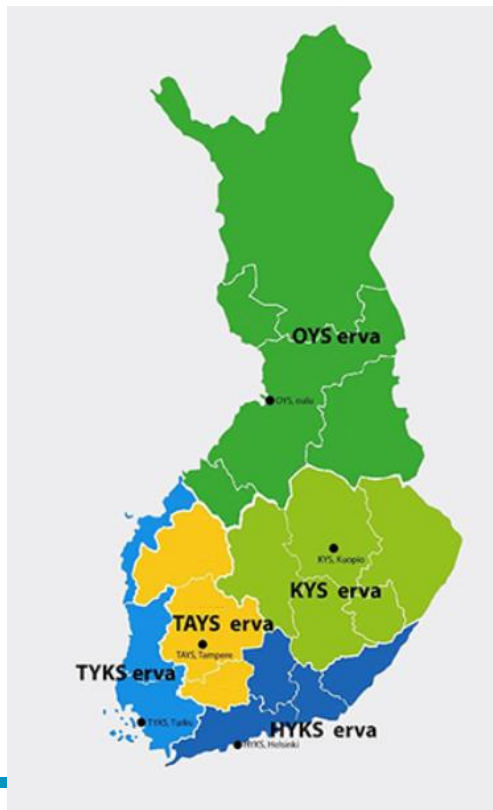
Kunnan ja maakunnan väliset yhteistyön tasot



Kunta-agentit ja LAPE-muutosagentit 2019

- **Kunta-agentit** on palkattu OKM:n erityisavustuksella viiteen kaupunkiin (Helsinki, Turku, Tampere, Kuopio, Oulu)
- Lisäksi OPH:ssa yksi koordinoiva kunta-agentti
- Kunta-agenttien toimialueena on kyseisiä kuntia laajemmat alueet mukaillen mm. vaativan erityisen tuen alueellisia ohjaus- ja palveluverkostoja (VIP-verkostot).
- STM avustuksella **LAPE-muutosagentit 18 maakuntaan**

Kunta-agenttien tavoitteet



- vahvistaa erityisesti sivistystoimen osallistumista kuntien ja tulevien maakuntien yhdyspintatyön rakenteiden ja toimintamallien luomiseen -> yhteistyöryhmät tai vastaavat
- vahvistaa alueen kuntien keskinäistä yhteistyötä -> verkostot
- osallistua LAPE-Akatemioiden suunnitteluun ja toteuttamiseen alueilla -> toteuttaminen alueen tarpeiden mukaan
- toimii yhteistyössä sivistystoimen johdon sekä alueensa Lape-muutosagenttien kanssa
- välittää tietoa ja näkökulmia kunnista valtakunnalliseen työhön
- edistää hyvinvointityötä OKM:n omien tavoitteiden kautta (tasa-arvoinen peruskoulu, opetustoimen lakiuudistukset)

LAPE akatemia 2019

- kunnille ja tuleville maakunnille suunnattu valmennuksellinen ja koulutuksellinen oppimisprosessi (mm sivistys- ja sote-johtajat, kuntajohtajat, päätöksentekijät, maakuntavalmistelijat),
- Tuetaan kuntien, maakuntien, järjestöjen ja seurakuntien johdon ja päättäjien yhteistä tahtotilaa ja ymmärrystä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin johtamisessa -> **Systeeminen ajattelu ja ilmiöjohtaminen**
- luodaan kuntien ja maakuntien yhdyspintaan tarpeelliset suunnittelu-, päätöksenteko-, sopimus- ja toimintamallit sekä rakenteet joilla varmistetaan yhteisen vastuun kantaminen lasten hyvinvoinnista -> **Yhdyspintaosaamisen vahvistaminen**
- avaustilaisuudet 5 alueella maalis-huhtikuun aikana

Kunta-agentin on tärkeää

- sitoutua toimimaan usean maakunnan alueella, ei vain keskuskaupungissa
- huolehtia siitä, että toimialueensa jokaiseen maakuntaan perustetaan sivistyksen ja soten yhteistyöryhmä/-verkosto ja auttaa verkostojen työskentelyä eteenpäin
- tukee lape-agentteja niin, että sisote-yhteistyö käynnistyy kaikissa maakunnissa

Yhdyspintarakenteita LAPE-yhdyspintaselvityksen mukaan

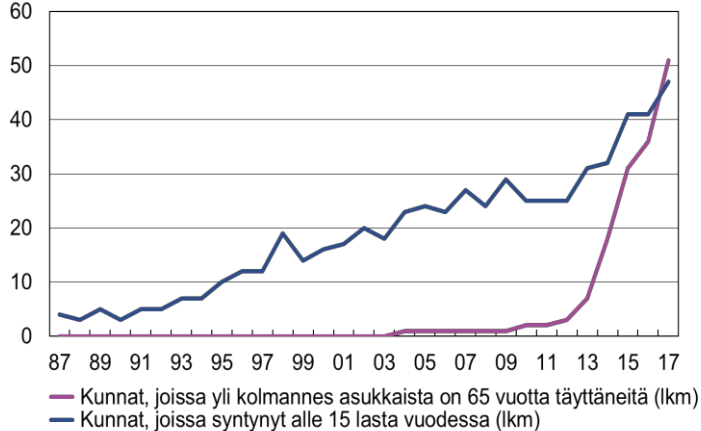
- maakunnan ja kuntien yhteinen **LAPE-yhteistyöryhmä** (osana maakuntalakiesityksen mukaista maakuntien ja kuntien neuvottelumenettelyä)
- Valtuustokausien alussa laadittaviin lakisääteisiin kuntien ja maakunnan strategioihin sisällytettävä yhteinen **palvelu- ja hyvinvointilupaus**
- **Maakunnan ja jokaisen kunnan on yhteinen LAPE-sopimus**, jossa käydään konkreettisesti läpi maakunnan ja kunkin kunnan väliset keskeisimmät yhteistyö-, työnjako- ja resurssikysymykset.
- Kuntien ja maakuntien tulee yhteistyönä kartoittaa maakunta- ja sote-uudistukseen liittyvät tilatarpeiden muutokset ja luoda yhteinen tilastrategia

Mitä sitten, jos sote kaatuu?

- Yhdyspintatyö kohdistuu kunta - maakunta – tarkastelusta sisote yhteistyön kehittämiseen eri organisaatioiden välillä
- Yhteistyöryhmien/-verkostojen hallinnollinen luonne muuttuu (ei kunta-maakunta-asetelmaa)
- Tarve yhteistyöverkostoille tulee olemaan myös kuntien ja kuntayhtymien välillä
- Painopiste toimintakulttuurin uudistamisessa ja johtamisessa

Kuntien eriytymiskehityksen hallintaa varten tarvitaan laaja kansallinen tilannearvio

Pienen syntyvyyden ja ikääntyneen väestön kuntien lukumäärän kehitys*



* kunnat vuoden 2018 kuntajaolla

Lähde: Tilastokeskus

Kuntien eriytymisen johdosta kuntien tulevaisuuden näkymistä on tehtävä kokonaisvaltainen tilannekuva, jonka pohjalle yli hallituskausien ulottuvat, parlamentaariseen valmisteluun perustuvat politiikkavalinnat on johdonmukaista perustaa.

- On selvittettävä tarpeet kehittää kuntarakenteita, kuntien rahoitusta ja mahdollisuudet kuntien tehtävien eriyttämiseen.
- Nykyistä pitkäjänteisemmällä, koordinoidummalla ja monimuotoisemmalla kaupunkipolitiikalla voidaan osaltaan vastata kaupunkien kehittämistarpeisiin.
- Samalla on huomioitava, että kuntien talous ei kestä tehtävien lisäämistä tai laajentamista, ellei vastaavasti joitain muita tehtäviä vähennetä.

Vuonna 2017

2 kuntaa, joissa ei **yhtään** syntynyttä

35 kuntaa, joissa alle **10** syntynyttä

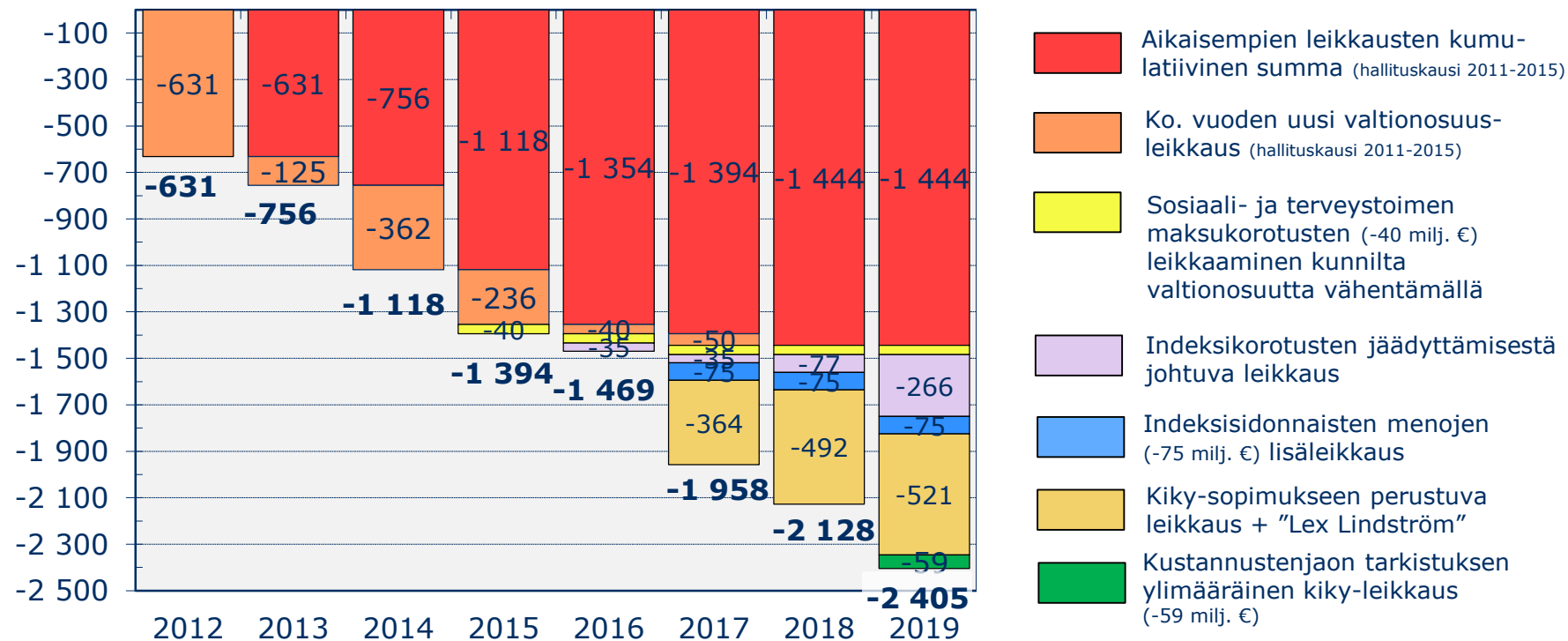
101 kuntaa, joissa alle **25** syntynyttä

162 kuntaa, joissa alle **50** syntynyttä

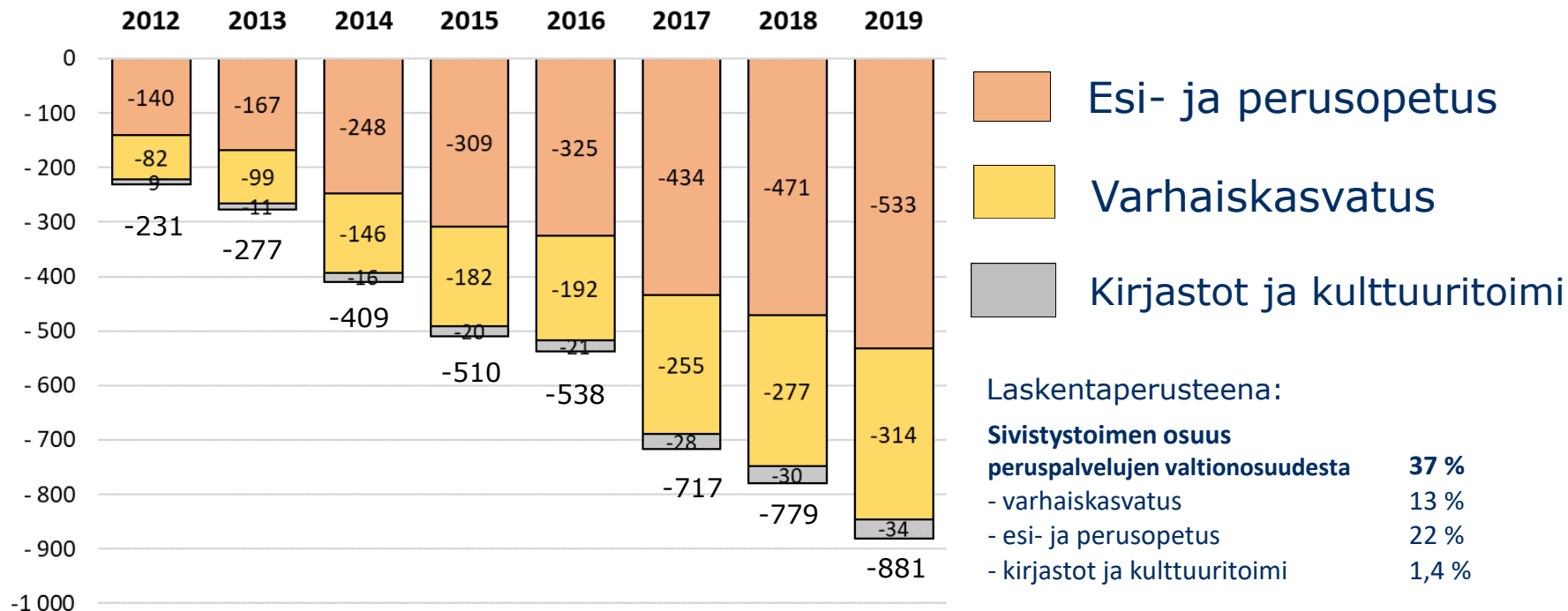
94 kuntaa, joissa yli **100** syntynyttä

18 kuntaa, joissa yli **500** syntynyttä

Vuosien 2012-2019 leikkausten vaikutus kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen, milj. €



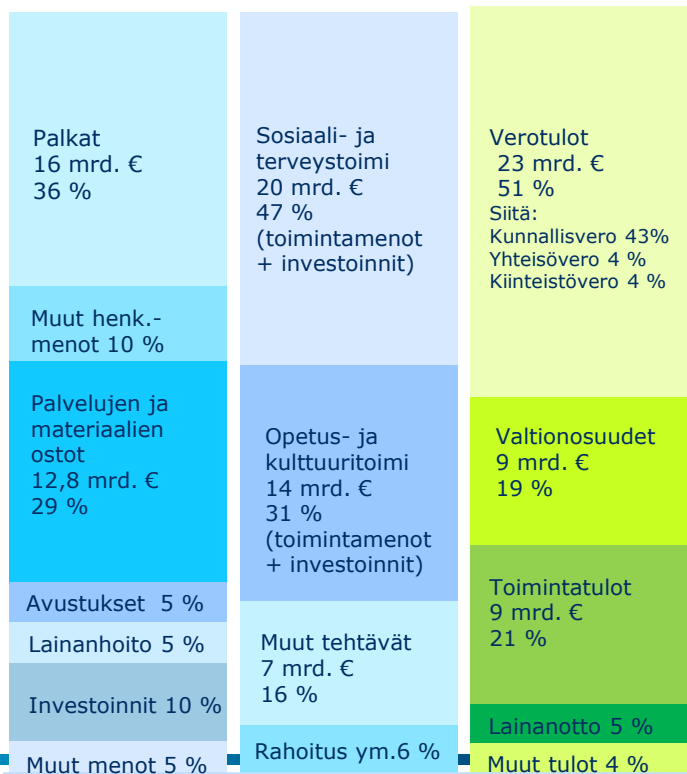
Sivistystoimen osuus peruspalvelujen valtionosuusleikkauksesta v. 2012-2019, milj. €



Kuntien ja kuntayhtymien talous nyt ja tulevaisuudessa

Tulos- ja rahoituslaskelman mukaiset ulkoiset tulot ja menot.

ARVIO VUODELLE 2017 noin 44 mrd. €



Tulos- ja rahoituslaskelman mukaiset ulkoiset tulot ja menot.

HAHMOTELMA VUODESTA 2021 noin 25 mrd. €



Kuntien toimintaedellytykset ja -olosuhteet erilaistuvat

- Kuntien ja alueiden erilaistuminen
 - » Syntyvyys
 - » Väestön ikärakenne
 - » Väestön keskittyminen
- Palvelujen saatavuus ja saavutettavuus
 - » Varhaiskasvatus, perusopetus, lukiokoulutus, ammatillinen koulutus
 - » Koulutuksellinen tasa-arvo?
- Kuntatalouden kestävyys
 - » Verotulojen kehitys
 - » Valtionosuusjärjestelmän uudistaminen

<https://www.youtube.com/watch?v=YMz3SUXqnFA>

- Kiitos mielenkiinnosta!
- Twitter: @TerhiPaivarinta
- S-posti: terhi.paivarinta@kuntaliitto.fi
- Puh.: 050-5904796